

**Κήρυγμα Σεβ. Μητροπολίτου Σελευκείας Θεοδώρου
κατά τὴν Ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν
(Π. Πατριαρχικός Ναός, 30 Ἰανουαρίου 2024)**

«Τούς ἀναφθέντας ἄνθρακας, ἐκ τοῦ ἀστέκτου πυρός, οἱ δι' αὐτῶν φωτισθέντες, πιστῶς ἀνευφημήσωμεν. Οὗτοι γάρ τῇ πρὸς αὐτό ἐνώσει ἐκπυρωθέντες, φωστῆρες τοῦ κόσμου ἐγένοντο, ζωτική τοῖς πτωχοῖς χρηματίζοντες δύναμις, Πατέρα καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, εὐσεβῶς ἀνακηρύττοντες· οἷς καὶ ἡμεῖς προσείπωμεν· Χαίροις τριάδος, Τριάς ἢ θεόσοφος» (Στιχηρὸν Ἰδιόμελον Λιτῆς τῆς ἑορτῆς, ποίημα Νείλου τοῦ Ξανθοπούλου).

Παναγιώτατε Δέσποτα,
σεπτὴ τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν χορεία,
σεβαστοὶ Πατέρες,
ἔσοχ. Κυρία Ὑφυπουργέ Παιδείας,
ἔσοχ. Κύριε Πρόεσβυ, Γεν. Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Πόλει,
ἐντιμολογιώτατοι ἄρχοντες,
ἐλλόγιμοι ἐκπαιδευτικοί,
ἀγαπητοὶ μαθητές καὶ μαθήτριες,
φιλέορτον ἐκκλησίασμα.

Ἐπέστη καὶ ἐφέτος ἡ πανέορτος μνήμη καὶ πάνδημος πανήγυρις τῶν σοφῶν Μεγάλων Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων καὶ καλεῖ ἡμᾶς σήμερον ἡ Ἐκκλησία νά τιμήσωμεν τοὺς Τρεῖς μεγίστους Φωστῆρας τῆς Τρισηλίου Θεότητος, Βασίλειον Ἀρχιεπίσκοπον Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας τόν Μέγαν, «τόν οὐρανοφάντορα καὶ θεοπρεπῶς δογματίσαντα, τόν φιλόθεον ἀσκητήν, τόν φιλάνθρωπον καὶ πτωχοτρόφον, Γρηγόριον τόν Θεολόγον, τόν “θερμότατον τῆς Τριάδος ὑπέρμαχον” καὶ “δεύτερον Ἐπιστήθιον” εἰς τόν Θρόνον Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ Στάχυος, καὶ Ἰωάννην τόν Χρυσόστομον, τόν ἀγωνιστήν καὶ θυσιαστικόν “προφήτην τῆς φιλανθρωπίας” καὶ “διδάσκαλον τῆς Θείας Εὐχαριστίας”, Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως» (Ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενι-

κοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν ἑορτήν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Φανάριον, 30 Ἰανουαρίου 2020, 1).

Εἰς τήν σημερινήν ἐποχήν τῶν ἀντιφάσεων, τῶν μεγάλων μέσων καί τῶν συγκεχυμένων σκοπῶν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπό τό τέλος τῆς μετανεοτερικότητος καί τῆς παραδοσιακῆς ἀνθρωπολογίας καί τήν εἴσοδον εἰς τήν ἐποχήν τοῦ μετανθρωπισμοῦ καί τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης, ἐν μέσῳ μιᾶς παρατεταμένης παγκοσμίου πνευματικῆς, ἠθικῆς καί οἰκονομικῆς κρίσεως πού ἐνισχύει καί ἐκτρέφει τάς πολεμικάς συρράξεις, ἡ ἑορτή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καί ἡ ἀναφορά εἰς τοὺς τρεῖς οἰκουμενικούς θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ εὐκαιρία ἐπιστροφῆς εἰς τάς πνευματικάς ρίζας τοῦ Γένους, πρὸς ὑπαρξιακόν ἀναστοχασμόν καί πνευματικὴν ἀνατροφοδότησιν, ἀλλὰ καί ὁδοδείκτη διὰ τήν ζωὴν μας εἰς τό παρόν, καί διὰ τήν πορείαν μας πρὸς τό μέλλον. Καί τοῦτο, καθὼς τά σήμερον τιμώμενα τῆς χάριτος ὄργανα, αἱ κιθάραι τοῦ Πνεύματος, αἱ εὐσημοὶ σάλπιγγαι τοῦ κηρύγματος δέν διεκρίθησαν μόνον διὰ τήν ἀξιωματικὴν ἀφιέρωσίν των, ψυχῇ τε καί διανοίᾳ καί σώματι, εἰς τόν Χριστόν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν, εἰς τήν ὑπεράσπισιν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, ἀλλὰ καί διὰ τήν λιπαράν θεολογικὴν καί θύραθεν παιδείαν των, τήν φιλόφρονον δρᾶσιν των καί τό οὐσιαστικόν ἐνδιαφέρον των διὰ τήν νεότητα.

Ἐκφρασταί μιᾶς θεολογίας, πιστῆς εἰς τήν παράδοσιν καί ἀνοικτῆς εἰς τόν κόσμον, ἡ ὁποία συνέδεε τήν πρᾶξιν μέ τήν θεωρίαν, τήν πίστιν μέ τήν ζωὴν, πάντοτε μετὰ διαθέσεως ποιμαντικῆς - θεολογοῦσα «ἀλιευτικῶς»-, πάντοτε μετὰ συγκεκριμένης ἀναφορᾶς εἰς τάς ὑπαρξιακάς ἀναζητήσεις καί τόν ἐν Χριστῷ αἰώνιον προορισμόν τοῦ ἀνθρώπου, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, ζήσαντες εἰς τό μεταίχμιον τῆς μεταβάσεως ἐκ τοῦ τότε παλαιοῦ κόσμου εἰς τόν νέον, ὅτε «ἡ ἱστορικὴ συνάντησις τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τόν Ἑλληνισμόν ὑπῆρξε χωρὶς ἀμφιβολίαν τό μεγαλύτερο κοσμοϊστορικῆς σημασίας γεγονός πού ἐπήγαγε τήν βαθύτερη καί ριζικώτερη τομὴν στήν καθόλου ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος» (Μιχ. Φ. Δημητρακοπούλου, *Μελέτες κριτικῆς φιλοσοφίας καί μεταφυσικῆς*, Ἀθήναι 2005, 288), κατώρθωσαν βιωματικῶς νά ἐνώσουν ἀρμονικῶς τήν κλασσικὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καί τήν χριστιανικὴν πίστιν διὰ τῆς συζεύξεως τοῦ σωτηριολογικοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου μέ τόν ἑλληνα λόγον

καί νά γίνουν οί φορεῖς καί οί θεμελιωταί πολιτισμοῦ ἐπί τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ ὁποίου ἐδράζεται σήμερον καί ὁ σύγχρονος εὐρωπαϊκός πολιτισμός.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, βιοῦντες εἰς τήν ζωήν των τό μυστήριον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου καί τήν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως κατά τρόπον ἀληθῆ καί μοναδικόν, «κατώρθωσαν νά ὑπερβοῦν τόσο τήν ἀλαζονεία τοῦ ἑλληνικοῦ μονισμοῦ, ὅσο καί τίς μονιστικές τάσεις στούς κόλπους τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπέναντι σέ τάσεις ἀπομονωτικές, ἀποκλειστικές, ἀπέναντι στήν ἀνασφάλεια τῆς ἀντάρκειας καί τῆς ἐσωστρέφειας, ἐπέλεξαν συνειδητά μέ τή ζωή καί τό ἔργο τους τήν ὑπέρβαση, ἔχοντας συνείδηση τῆς οἰκουμενικότητος τοῦ σωτηρίου χριστιανικοῦ μηνύματος καί βεβαιότητα γιά τήν καθολικότητα τῆς ἀλήθειας (...). Μέ ἓνα συνθετικό ὑπερβατικό διαλογισμό κατέδειξαν τό ἀδιέξοδο τῶν μονιστικῶν ἀποκλειστικῶν ἀντιλήψεων καί τῶν τάσεων ἐσωστρέφειας καί ἀπομόνωσης. Ἀνέδειξαν τήν οἰκουμενικότητα τοῦ χριστιανικοῦ λόγου ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς ἀυθεντικῆς χριστιανικῆς ταυτότητος, ὡς τό γνήσιο ἦθος τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος». («Ὁμιλία Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Κατερέλου, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, κατά τήν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ ἐπί τῆ ἑορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τελεσθεῖσαν Θ. Λειτουργίαν ἐν Πατριαρχικῇ καί Συνοδικῇ Χοροστασίᾳ (30/01/2006)», Ὁρθοδοξία, Περίοδος Β', ἔτ. ΙΓ', τεῦχ. Α', Ἰανουάριος - Μάρτιος 2006, 174, 176).

Εἰς τήν σύγχρονον ἐποχήν τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἐξ ἧς, βεβαίως, δέν ἐκλείπουν ἡ σύγχυσις τῆς πανσπερμίας, ὁ πλουραλιστικός σχετικισμός, ἡ ἀπαξίωσις τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἡ ἀποτυχία τῶν προγραμμάτων μιᾶς κοινωνικῆς παιδείας καί ἡ διεύρυνσις τῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων, αἱ οἰκουμενικά θεωρήσεις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀποκτοῦν ἰδιαίτεράν ἐπικαιρότητα, καθὼς αὐταί εὐρισκόμεναι εἰς τόν ἀντίποδα τῆς ἀλαζονικῆς ἀποκλειστικότητος, τῆς ἀυταρέσκου ἐσωστρεφείας, τῆς περιφρονήσεως τοῦ «ἐτέρου» καί τῆς θεωρήσεώς του ὡς «ἄλλου», τῆς ξενοφοβίας καί τοῦ θρησκευτικοῦ καί πάσης φύσεως φονταμενταλισμοῦ, ὡς ἐγγενῶν στοιχείων τοῦ εὐδαιμονιστικοῦ τρόπου τοῦ ζῆν καί τοῦ εὐθραύστου εἰδώλου τοῦ «ἀνθρωποθεοῦ», ἀποτελοῦν τό ζεῖδωρον ἀντίδοτον πρός ὑπέρβασιν τῆς αὐτοαπομονώσεως εἰς τήν πορείαν πρός τήν παγκοσμιότητα καί τήν οἰκουμενικότητα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως ὡς

δυναμικῆς, διαχρονικῆς καί μεταπλαστικῆς παρουσίας τῆς ἄνωθεν ἀποκεκαλυμμένης σεσαρκωμένης ἀληθείας εἰς τό ἐκάστοτε παρόν, μετά συγκεκριμένου σωτηριολογικοῦ σκοποῦ καί σαφοῦς ἐσχατολογικοῦ προσανατολισμοῦ, πρὸς ὑπέρβασιν τῶν ἀγκυλώσεων, τῶν σχημάτων, τῶν φραγμῶν, τῶν περιορισμῶν καί τῶν διακρίσεων τοῦ παρόντος αἰῶνος τοῦ ἀπατεῶνος.

Καί ἐπειδὴ ἡ χαλάρωσις τῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσεως σηματοδοτεῖ ἀναποδράστως τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος τῆς ἀληθείας, ἅς ἀναλογισθῶμεν, ἰδιαίτερος ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι, τὴν ζημίαν τὴν ὁποίαν ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, τοῦ σωβινισμοῦ καί τοῦ μειοψηφικοῦ δικαιωματοῦ ὡς καθοριστικῶν κριτηρίων περὶ τῆς ὀρθοδόξου μαρτυρίας ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ ἔναντι τῆς ἀπ' αἰῶνων καθηγιασμένης κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως καί πρακτικῆς ἐπιφέρει ἐπὶ τῆς ἀκεραιότητος, τῆς αὐθεντικότητος καί τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ παρ' ἡμῖν αἰτουμένου λόγου, ὁψέποτε ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία ἐδράζεται εἰς τὰ ἐφήμερα δεκανίκια τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καί εἰς τὰς πεπερασμένας προνοίας τῶν ἀνθρωπίνων νομοθετημάτων, πολλῶ δέ μᾶλλον ὅτε ὁ ἀσφυκτικός ἐναγκαλισμός μεταξύ κοσμικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, μέ τὴν παράλληλον ἐργαλειοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας, τὴν προώθησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀναθεωρητισμοῦ καί τὴν υἰοθέτησιν καινοφανῶν καί ἐκκοσμικευμένων δῆθεν «ἐκκλησιολογικῶν» ἀρχῶν, ὀδηγεῖ ἀναποτρέπτως καί νομοτελειακῶς εἰς τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ καί τὴν μετάλλαξιν τῆς ὄντολογίας τῆς εἰς φορέα ἐκπληρώσεως ἐθνικιστικῶν προταγμάτων καί ὄχημα ὑλοποιήσεως σωβινιστικῶν πρακτικῶν εἰς τὸν βωμόν, μάλιστα, τῆς διαπράξεως εἰδεχθῶν ἐγκλημάτων πολέμου κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς δύναται νὰ διακρίνη ἀπροσκόπτως ἕκαστος καλῆς θελήσεως καί ἄνευ μυωπικῶν παρωπιδῶν παρατηρητῆς τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ διαδραματιζομένης ἀδελφοκτόνου αἱματοχυσίας καί τῆς ἐξ αὐτῆς ἐπαπειλουμένης ἐνεργειακῆς καί ἐπισιτιστικῆς κρίσεως καί κοινωνικῆς ἀναταραχῆς εἰς παγκόσμιον κλίμακα.

Δέν λανθάνει, ἀσφαλῶς, τῆς προσοχῆς τό γεγονός ὅτι ζῶμεν εἰς μιάν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ λόγος περὶ ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἶναι ἄφθονος, παρὰ ταῦτα ἡ ἀνθρωπίνη ἀξιοπρέπεια διαρκῶς εὐτελίζεται,

ἐνῶ ἀνθοῦν αἱ μορφαί κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ καί περιθωριοποιήσεως, ὡς καί αἱ ἐκφράσεις περί ἀνίσου καί ἀδίκου μεταχειρίσεως. Τυχάνει δέ ζητούμενον πότε καί τίνι τρόπῳ τρόπῳ ἢ ἀνθρωπότης θά ἐπιτύχη τόν σεβασμόν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ἐκάστου ἀνθρώπου, τήν ὁμοτιμίαν τῶν ἀνθρώπων, τήν ἰσότητα τῶν λαῶν καί τῶν πολιτισμῶν καί τήν κοινωνικήν δικαιοσύνην. Ταῦτα πάντα, παρὰ τὰς βερμπαλιστικὰς οὐμανιστικὰς διακηρύξεις περί τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσον εἰς παγκόσμιον ὅσον καί εἰς τοπικήν κλίμακα, ἐξακολουθοῦν νά παραμένουν ἐν ἰδεολόγημα, τό ὁποῖον τίθεται πάντοτε εἰς τήν προκρούσειον κλίνην τῆς ἐξυπηρετήσεως καί τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν συμφερόντων τῶν ἰσχυρῶν ἐπί τῶν ἀδυνάτων.

Ἡ μόνη διέξοδος ἐκ τοῦ ὑφισταμένου ἀδιεξόδου δύναται νά ἐναποτεθῆ εἰς τόν ρόλον τῆς παιδείας καί τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων, ὅπως οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἐγκαίρως καί προφητικῶ τῷ τρόπῳ τόν προσδιώρισαν, ὥστε νά δημιουργηθοῦν νέα συνειδήσεις πού θά ἐπιφέρουν τήν οὐσιαστικήν ἀλλαγὴν ἐπί τῆς βαθμιαίως μέν μεταλλασομένης, ἀργῶς δέ καί σταθερῶς πνεύσεως τὰ λοίσθια, λόγῳ καί τῆς διογκουμένης οἰκολογικῆς κρίσεως, ἀνθρωπότητος.

Οἱ Οἰκουμενικοὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, ἀναδεικνύοντες τόν ἀνθρωπολογικόν χαρακτήρα τῆς παιδευτικῆς διαδικασίας ὡς ἀμέσως συνυφασμένου μετὰ τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, καθ' ἣν ὁ τελικός σκοπός καί προορισμός τοῦ ἀνθρώπου ὑπερβαίνει τὰ ἐγκόσμια καί ἀνάγεται εἰς τό ἐπέκεινα, εἰς «τό καθ' ὁμοίωσιν» τῆς κατὰ χάριν θεώσεως, ἀναγνωρίζουν τήν ὑψίστην σημασίαν τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου, τοῦ πολυδυνάμου καί πολυσυνθέτου τούτου ὄντος, ὡς μετοχῆς εἰς τό ἄθλημα τοῦ ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ: «Αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις τεχνῶν καί ἐπιστήμη ἐπιστημῶν ἀνθρωπον ἄγειν τό ποικιλώτατον ζῶον καί πολυτροπώτατον» (P.G. 35, 425), θά τονίσῃ ὁ ὑψιπέτης Γρηγόριος, ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος.

Τό σημερινόν πρότυπον τῆς παρεχομένης παιδείας εἰς παγκόσμιον ἐπίπεδον προσδιορίζεται θεωρητικῶς ἐκ τῆς Ἀτζέντας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν περί τῆς ἀειφόρου ἀναπτύξεως, ἣν καί ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνῶσις ἔχει υἱοθετήσῃ, μετὰ προοπτικῆς ἐπιτεύξεως κατὰ τήν δεκαπενταετίαν 2015 - 2030. Καθορίζουσα ἐν ὁλοκληρωμένον σχέδιον παγκοσμίου δράσεως

διά τήν ἀνθρωπότητα καί τόν πλανήτην, προκειμένου νά ἐνισχυθῆ ἡ εὐημερία καί ἡ καθολική εἰρήνη, ἡ Ἀτζέντα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἀντικαταστήσασα τήν ἀποτυχημένην εἰς τό ἐπίπεδον τῆς ἐπιτεύξεως τῆς κοινοτικῆς ἐπί ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων συνεργασίας «Στρατηγικήν τῆς Λισσαβῶνος» (2001 - 2009), ἐπεκέντρωσεν εἰς τήν ἐξυπηρέτησιν τῆς συνεκτικῆς καί δικαίας ποιοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καί εἰς τήν προώθησιν εὐκαιριῶν διά βίου μαθήσεως δι' ἅπαντας ἀνεξαιρέτως, θέτουσα στόχους εὐκρινῶς μετ' ἀνθρωπολογικόν περιεχόμενον, ὡς ἡ ἐξάλειψις τῶν διακρίσεων καί ἡ διασφάλισις τῆς ἰσοτίμου προσβάσεως ἀπάντων εἰς ὅλα τά ἐπίπεδα τῆς ἐκπαιδεύσεως δι' ὅλους, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀτόμων μέ ἀναπηρίας, τῶν αὐτοχθόνων πληθυσμῶν καί τῶν παιδιῶν πού εὐρίσκονται εἰς εὐάλωτον κατάστασιν, ὡς καί ἡ ἐξασφάλισις τῶν προϋποθέσεων ὥστε ἅπαντες νά ἀποκτοῦν γνώσεις καί νά καλλιεργοῦν τάς δεξιότητας πού χρειάζονται πρός προαγωγήν τῆς βιωσίμου ἀναπτύξεως, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῆς ἰσότητος τῶν φύλων, τῆς προαγωγῆς τῆς κουλτούρας τῆς εἰρήνης καί τῆς μή-βίας, τῆς ταυτότητος τοῦ παγκοσμίου πολίτου, καθὼς καί τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πολιτιστικῆς ποικιλομορφίας (United Nations <https://unric.org/en/sdg-4/>).

Καθίσταται, λοιπόν, εὐκόλος ἡ διαπίστωσις ὅτι αἱ προρηθεῖσαι ἀνθρωπιστικά φιλοδοξία καί τό πρότυπον τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ κεφαλαίου πού ἤδη προβάλλει καί εἰς τόν εὐρωπαϊκόν χῶρον εἶναι συνυφασμένα μετὰ τοῦ πνεύματος καί τῶν βασικῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν τῶν σήμερον τιμωμένων Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἡ διδασκαλία καί τό ἔργον τῶν ὁποίων δύνανται νά φωτίσουν καί νά προσδώσουν ξεχωριστόν τι νόημα καί περιεχόμενον εἰς τήν ὡς ἄνω προοπτικήν.

Οἱ ὑπέρλαμπροι τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ φωστῆρες, ἐκκινοῦντες ἐκ τῆς ἀξονικῆς ἀφετηρίας ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, ὡς εἰκόν τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ μίαν μοναδικήν καί ἀνεπανάληπτον προσωπικότητα, ἀνάγουν τήν ἐπίλυσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων πρωτίστως εἰς τήν ἀνθρωπίνην ἠθικήν. Ὁ χρυσορρήμων Πατήρ θά τονίσῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού ζεῖ πνευματικῶς, πού θεωρεῖ τόν συνάνθρωπόν του ὡς ἀδελφόν, ὁ ἀπλός, ταπεινός καί δίκαιος ἄνθρωπος, πού θά παραμερίσῃ τό ἀτομικόν του συμφέρον, ἀποτελεῖ τό ἰδανικόν πρότυπον ἀνθρώπου πού δύναται νά προσεγγίσῃ οὐσιαστικῶς καί ἀποτελεσματικῶς τά κοινωνικά προβλή-

ματα (Ιωάννου του Χρυσοστόμου ἔργα, τόμος Α', Ἠθικά καί Κοινωνικά, ἐκδ. ὁ Λόγος, Ἀθήνα 1967, 13-15).

Ἡ ἀνθρωπολογική προοπτική πού οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι προσδίδουν εἰς τήν ἐκπαίδευσιν, διά τοῦ συγκεκριασμοῦ παιδείας, ἡ ὁποία, κατά τόν Ἱερὸν Χρυσόστομον, «μετάληψις ἀγιότητος ἐστί» (Ε.Π.Ε. 25, 282), καί πίστεως καί τῆς διαφορετικῆς ἱεραρχήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς παιδείας μέ πρωταρχικήν ἔμφασιν εἰς τήν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος καί τήν προαγωγήν τῆς ἀγωγῆς καί, συνεπῶς, εἰς τήν ἐπαύξησιν τῆς γνώσεως, προσφέρει μίαν σημαντικήν διέξοδον εἰς τό ἀδιέξοδον εἰς τό ὅποιον ἔχει περιέλθει σήμερον ἡ ἀνθρωπότης. Μία προοπτική σαφῶς χριστοκεντρική, καθῶς, κατά τόν Μέγαν Βασίλειον, σκοπός τῆς ἀγωγῆς εἶναι «ὁμοιωθῆναι Θεῷ κατά τό δυνατόν ἀνθρώπου φύσει. Ὁμοίωσις δέ οὐκ ἄνευ γνώσεως, ἡ δέ γνῶσις οὐκ ἐκτός τῶν διδαγμάτων» (Ε.Π.Μ. 32, 69B).

Ἡ προοπτική αὕτη ἀποκτᾷ σήμερον ξεχωριστόν χαρακτήρα, ἐάν ἀναλογισθῶμεν τήν πρό τετραετίας περίπου ἐπισήμανσιν τῆς Ὑπάτου Ἀρμοστείας τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν (UNHCR “Coming Together for Refugee Education”, <https://www.unhcr.org/fr-fr/en/media/coming-together-refugee-education-education-report-2020>), καθ’ ἣν ἐάν ἡ παγκόσμιος κοινότης δέν ἀναλάβῃ ἄμεσον καί τολμηράν δράσιν πρὸς ἀνακοπὴν τῶν καταστρεπτικῶν ἐπιπτώσεων τῆς COVID-19 εἰς τήν ἐκπαίδευσιν, τότε ἀπειλοῦνται περαιοτέρω αἱ προοπτικαὶ ἑκατομμυρίων παιδῶν καί ἰδιαίτερος τῶν προσφύγων παιδῶν πού εὐρίσκονται εἰς λίαν μειονεκτικήν θέσιν.

Τυχάνει κοινός τόπος ὅτι ἡ σύγχρονος ἐκπαιδευτική διαδικασία καί μάθησις προσανατολίζεται εἰς μίαν ἄκριτον καί δίχως ἀνθρωπολογικόν καί κοσμολογικόν προβληματισμόν συσσωρευσιν ἐπιστημονικῶν καί τεχνολογικῶν γνώσεων, καθ’ ἣν στιγμὴν ὁ διαρκῆς μετασχηματισμός τῆς συγχρόνου πολυπολιτισμικῆς κοινωνίας, χαρακτηριζομένης ὑπὸ τῆς προκλήσεως τῆς πολιτιστικῆς ἑτερότητος καί συγκειμένης ἀναποτρέπτως καί ὑπὸ οἰκονομικῶν μεταναστῶν καί πολιτικῶν προσφύγων, θέτει νέας προκλήσεις εἰς τό ἐκπαιδευτικόν γίγνεσθαι, ὡς λόγου χάριν ἡ διαπολιτισμική ἐκπαίδευσις καί ἀγωγή, ἡ ἐκπαίδευσις διδασκόντων καί διδασκομένων εἰς τήν ἐνσυναίσθησιν, ἡ ἐπικέντρωσις

καί ἡ ἐνασχόλησις μετὰ τῶν ζητημάτων τῆς πολιτιστικῆς διαφορετικότητος καί τῶν προβλημάτων τῶν συνανθρώπων ἡμῶν.

Ἑμεῖς, ἄλλως τε, Παναγιώτατε, εἰς Ἑμετέραν σχετικὴν δήλωσιν περὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 2001 κατὰ τὴν ἐν Ντουρμπάν Παγκόσμιον Διάσκεψιν τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν κατὰ τοῦ ρατσισμού, τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, τῆς ξενοφοβίας καί πάσης ἀδιαλλαξίας, συνεδέσατε λίαν χαρακτηριστικῶς τὴν παιδαγωγικὴν διάστασιν τοῦ σεβασμοῦ εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἑτερότητα μετὰ τῆς πίστεως καί τῆς δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. «Ὅποτε οἱ ἄνθρωποι ἀποτυγχάνουν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀξία τῆς ἑτερότητας, μειώνουν βαθιὰ τὴ δόξα τῆς θεϊκῆς δημιουργίας. Ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, οἱ ἄνθρωποι καλοῦνται νὰ ὑπάρξουν σὲ σχέση ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον, ἐνωμένοι μετὰ τὸν δεσμό τῆς ἀγάπης, ὡς διαφορετικά καί μοναδικὰ πρόσωπα, τὸ καθένα προικισμένο μετὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα καί χαρακτηριστικά, καθένα δημιουργημένο κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσιν Θεοῦ. Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ θρησκεία, τὴ φυλὴ, τὴν ἐθνικὴ καταγωγὴ, τὸ χρῶμα, τὴν πίστιν ἢ τὸ φῦλον, εἶναι ζῶσες εἰκόνες τοῦ Θεοῦ καί ὡς ἐκ τούτου ἀξίζουν τὸν σεβασμὸν καί τὴν ἀξιοπρέπεια πού ἀνήκει στὴ φύσιν αὐτοῦ. Κάθε φορὰ πού οἱ ἄνθρωποι ἀποτυγχάνουν νὰ συμπεριφέρονται στοὺς ἄλλους μετὰ αὐτὸν τὸ σεβασμὸν προσβάλλουν τὸ δημιουργὸ Θεό».

Εἰς τὴν σύγχρονον διδακτικὴν, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς προηγμένης τεχνολογίας καί τῶν καινοτομιῶν, τὴν κατὰ περιπτώσεις ἐπιβολὴν τῆς, λόγῳ τῶν ἐπιπτώσεων τοῦ κορωνοϊοῦ, ἐξ ἀποστάσεως ἐκπαιδεύσεως, πού ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ χωροχρόνου, ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης ὅτι ἡ ἐπίτευξις τῶν συναισθηματικῶν στόχων τῆς μαθήσεως δὲν εἶναι ἀπλῶς σημαντικὴ τις παράμετρος, ἀλλ' ἡ βᾶσις καί ἡ κρηπίς τῆς κατακτήσεως τῶν γνωστικῶν στόχων, καθ' ἣν στιγμὴν τυγχάνει προφανές ὅτι τὸ κοινωνικὸν περιεχόμενον τῆς μαθήσεως δὲν καθίσταται ἐφαρμόσιμος στοχοθεσία ὅσον εἰς ἓν διὰ ζώσης περιβάλλον μαθήσεως.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι διὰ τῆς παιδαγωγικῆς τῶν διδασκαλίας ἐπισημαίνουν τὴν σημασίαν τῆς κατανοήσεως τοῦ νοήματος μιᾶς καταστάσεως, τονίζοντες ὅτι ὁ ἐκπαιδευτικὸς κατὰ τὴν διδασκαλίαν δὲν

πρέπει νά μεταχειρίζεται γενικότητας, ἀλλά νά διδάσκη καθ' ἐνότητας καί διά παραδειγμάτων καί διά τῆς χρήσεως ἐποπτικῶν μέσων νά καθιστᾶ σαφές εἰς τούς μαθητάς τό περιεχόμενον τῆς διδακτέας ὕλης, δεδομένου, μάλιστα, ὅτι «τά πράγματα εἶναι τῶν ὀνομάτων ἰσχυρότερα». Ὁ χρυσορρήμων Χρυσόστομος θά ἐπιστήσῃ τήν προσοχήν εἰς τόν ἔλεγχον ὑπό τοῦ διδασκάλου τῆς ἀφομοιωτικῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν, ὥστε ἢ καθ' ἐνότητας πρὸς τούς τελευταίους παρεχομένη γνῶσις νά καθίσταται κτῆμα των κατά τρόπον τμηματικόν: «Μή ἐπεξέλθῃς τῶ παντί διηγῆματι» (A. Malingrey, *Jean Chrysostome Sur la vaine gloire et l' éducation des enfants*, Sources Chrétiennes, no. 188, Les éditions du Cerf, 1972, 142). Συμπληρωματικῶς, ὁ Μέγας Βασίλειος θά ἐπισημάνῃ μεθοδολογικῶς τήν ἀνάγκην τῆς προσθήκης νέων γνώσεων μέ μέτρον καί τῆς σταδιακῆς ἀπό τῶν εὐκολοτέρων θεματικῶν πρὸς τὰς δυσκολοτέρας ἀναβάσεως εἰς τήν κλίμακα τῆς προσκλήσεως νέων, ἄνευ τῆς ἀναμίξεως ἑτέρων θεματικῶν, γνώσεων, καί τῆς ρυθμίσεως τῆς διδασκαλίας τῶν ἐκπαιδευτικῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις, τὰ χαρακτηριστικά καί τὰς μαθησιακὰς ἱκανότητας τῶν μαθητῶν, καθὼς «ἡ διάνοια ἀτονουῖσα πάντων ὁμοῦ περιδράξασθαι» (PG 31, 345B).

Ἡ παιδαγωγική προτεραιότης τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν συνίσταται εἰς:

- Τήν σημασίαν τοῦ παραδείγματος, τῆς ἐνθαρρύνσεως καί τοῦ ἐπαίνου, τῆς ἀποφυγῆς τῆς βίας, τῆς χρήσεως τῆς πειθοῦς καί τῆς λειτουργίας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὡς προτύπου διά τῆς συμφωνίας μεταξύ λόγων καί πράξεων καί τῆς καταστάσεως τῶν παιδαγωγῶν ὡς ἀρχετύπων βίου καί κανόνων ἀρετῆς. Ὁ ἐπί τοῦ σημείου τούτου λόγος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου δέν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν: «ἢ μή δίδασκε ἢ δίδασκε διά τοῦ παραδείγματος» (P.G. 36, 212), διά νά συμπληρώσῃ: «Μισῶ διδάγματα οἷς ἐναντίος βίος» (E.P.E. 10, 174, 40) καί «ἄφωνον ἔργον κρεῖσσον ἀπράκτου λόγου» (P.G. 37, 929), ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀφοῦ εἶπη: «Τόν δέ παιδεύοντα, οὐ διά ρημάτων μόνον, ἀλλά διά πραγμάτων παιδεύειν χρή» (E.P.E. 14, 554), θά τονίσῃ καί τὰ ἐξῆς: «Τί μέγα φρονεῖς; Ὅτι διδάσκεις διά λόγων; Ἀλλ' εὐκολον τοῦτον, τό φιλοσοφεῖν ἐν ρήμασιν· δίδαξόν με διά τοῦ βίου τοῦ σοῦ, αὕτη ἡ διδασκαλία ἀρίστη» (P.G. 60, 223). Καί τοῦτο, καθὼς ἡ διχοτόμησις σκέψεως καί δράσεως ὀδηγεῖ εἰς ἓν μή αὐθεντικόν λόγον πού ἀδυνατεῖ νά μετασχηματίσῃ τήν σύγχρονον

πραγματικότητα και καταλήγει εις κενολογίαν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ μανιχαϊστικὴ διάξευξις μεταξύ τούτων διὰ τῆς προαγωγῆς τοῦ συνθήματος «δρᾱσις διὰ τὴν δρᾱσιν» ὁδηγεῖ εις ἓν ἄκρατον ἀκτιβισμόν πού ἀρνεῖται τὴν ὀρθὴν προ̄ξιν καὶ καθιστᾷ ἀδύνατον τὸν διάλογον.

• Τὸν ἀναντικατάστατον ρόλον ἀμφοτέρων τῶν γονέων, πατρὸς καὶ μητρὸς, εις τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων ἐντὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὅποῖον ἐσχάτως βάλλεται διὰ τῆς ἐκκοσμικεύσεως καὶ ἀναθεωρήσεως μέ τὴν πρότασιν καὶ διὰ νόμων ἐπικύρωσιν καινοφανῶν καὶ ἀθέσμων ἐναλλακτικῶν προτύπων οἰκογενείας, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ στεῖρου δικαιοματισμοῦ. Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος χαρακτηρίζει ὡς παιδοκτόνους τοὺς γονεῖς πού ἐνδιαφέρονται ἀποκλειστικῶς μόνον διὰ τὴν ὑλικὴν ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων των, ἀδιαφορῶντες διὰ τὴν ψυχικὴν ἀγωγὴν αὐτῶν: «Ἀσκησον τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός, κἀκεῖνον παρέσται λοιπόν. Ταύτης μὲν γάρ οὐκ οὔσης ἀγαθῆς, οὐδέν ὄφελος αὐτῷ τῶν χρημάτων. Ταύτης δέ κατορθουμένης, οὐδέν βλάβος ἀπὸ τῆς πενίας» (Ε.Π.Ε. 23, 268). Πόσον ἐπίκαιρος ἡ ἐν λόγῳ ἐπισήμανσις, λόγῳ τῶν οἰκογενειακῶν δραμάτων πού καθημερινῶς διαδραματίζονται ἐξαιτίας τῆς ἀπουσίας τῶν γονέων ἐκ τῆς ζωῆς τῶν τέκνων των, τὰ ὅποια ὁδηγοῦνται εις τὴν ἀναρχίαν, τὴν ἐπιθετικότητα, τὴν βίαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν σχολικῶν μονάδων καὶ τὴν ἀδικίαν καὶ καθίστανται ἀνθρώπινα ἐρείπια, θύματα τῆς ἄγνοιας, τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς λήθης ἐντὸς τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, γεγονός τὸ ὅποῖον ἐπιβεβαιοῖ τὸ γραφέν ὅτι «τά σχολεῖα ἔχουν ἀναγκαστεῖ νά ἀναλάβουν ὅλο καὶ περισσότερα καθήκοντα πού παραδοσιακά θεωροῦνταν ἀρμοδιότητα τῆς οἰκογένειας» (John MacBeath, Michael Schartz, Denis Meuret, Lars Jacobsen, *Ἡ αὐτοαξιολόγησις στό Εὐρωπαϊκὸν σχολεῖο*, μτφρ. Μαρία Δεληγιάννη, ἐκδ. Μεταίχιμο, Ἀθήνα 2005, 150). Διό καὶ ὁ Θεολόγος νοῦς Γρηγόριος ἐπισημαίνει: «Ποιήσατε δικαιοσύνης ὄπλον καὶ μὴ θανάτου τὴν παιδευσιν», ἐνῶ ὁ κλεινὸς Ἰωάννης ὁ τῆ γλώττη χρυσορρήμων θά προσθέσῃ: «Οὐ γάρ τὸ σπεῖραι ποιεῖ πατέρα μόνον, ἀλλὰ τὸ παιδεῦσαι καλῶς (...). Νόμισον ἀγάλματα χρυσά ἔχειν ἐπὶ τῆς οἰκίας τὰ παιδιά (...) τὴν ψυχὴν αὐτῶν κατακόσμη καὶ διάπλαττε».

• Τὴν ἀνθησιν τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων ὡς προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν στόχων, τοῦ χρυσορρήμονος Πατρὸς διαλαλοῦντος ὅτι «οὐδέν γάρ οὔτω πρὸς διδασκαλίαν ἐπαγωγόν ὡς τό

φιλεῖν καί φιλεῖσθαι» καί θεμελιώσαντος τήν παιδαγωγικήν τοῦ προσώπου πού ἐδράζεται εἰς τήν ἀνάπτυξιν τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

«Τοῖς τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν ῥήμασι καί ἴχνεσιν ἐπόμενος» αἴρετε οὖν καί Ὑμεῖς, ὡς ὁ παιδαγωγός Πατριάρχης τῆς ποιμαντικῆς ἐνσυναίσθησεως μεριμνῶν διά τήν τῶν παιδῶν ἀνατροφήν, τόν σταυρόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ὡς τό ἀμφικτυονικόν, κατά τόν Κωνσταντῖνον Οἰκονόμων τῶν ἐξ Οἰκονόμων, κέντρον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, φυλάσσει μέ ἔνθεον ζῆλον ὡς βίωμα καί ἐμπειρία τό αὐτό πνεῦμα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν μέ τήν κατ' ἐξοχήν χριστοκεντρικήν, ἀνθρωπολογικήν, σωτηριολογικήν καί οἰκουμενικήν του διάστασιν καί τήν πνευματικήν των παρακαταθήκην καί ἡ ὁποία Μήτηρ Ἐκκλησία καθιέρωσε πολὺ πρὶν ἀπό τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τήν ἐορτήν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς ἐορτήν τῆς παιδείας. Λαμβάνετε δύναμιν, Παναγιώτατε, προσκυνῶν τά ἱερά λείψανα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καί Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τά ὁποῖα πρό εἰκοσαετίας ἠξιώθητε, μετὰ ἀπό τήν πάροδον ὀκτώ ἑκατονταετιῶν, νά ἐπαναπατρίσητε εἰς τήν ἔδραν των.

Δέν εἶναι ἄνευ σημασίας ὅτι Ὑμεῖς, Παναγιώτατε, ἔχοντες ὡς διαρκῆ προσευχητικήν μέριμναν τό τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «τήν νεότητά παιδαγωγήσον», ἀγωνίζεσθε μή πτοούμενος διά τήν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, μεριμνᾶτε διαρκῶς διά τήν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καί τῶν λοιπῶν Ὁμογενειακῶν Ἐκπαιδευτηρίων, ὀργανώνετε ἀνά τακτά χρονικά διαστήματα Συνέδρια Νεολαίας, ὑποδέχεσθε μετὰ πατρικῆς χαρᾶς νέους καί νέας, μαθητάς καί μαθητρίας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τήν Βασιλεύουσαν διά νά τοὺς μεταδώσητε φῶς ἀπό τήν ἀκοίμητον κανδήλα τοῦ Φαναρίου, τό ἀνέσπερον φῶς τῶν Ἱερῶν Παραδόσεών μας, τό φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας, τό φῶς τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας, πού οἱ Ἅγιοι Τρεῖς Μεγάλοι Ἱεράρχαι καί ἅπαντες οἱ Ἅγιοι προκάτοχοί Σας, Ἀρχιεπίσκοποι καί Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως, «παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Εὐχηθῆτε, Παναγιώτατε, ὅπως ἡ παιδεία, συμφώνως καί πρὸς τά κατά τήν ἐν Κρήτη Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον διατυπωθέντα, ἐπανεύρη τόν αὐθεντικόν της προσανατολισμόν, ἀπευθυνομένη εἰς τήν πνευματικήν φύσιν καί τόν αἰώνιον προορισμόν τοῦ ἀνθρώπου, προσφέ-

ρουσα εἰς τοὺς νέους οὐχὶ μόνον «βοήθειαν» ἀλλὰ τὴν «ἀλήθειαν» τῆς
θεανθρωπίνου καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Γένοιτο.